

การศึกษาการเมืองเปรียบเทียบ: แนวคิดการพัฒนาทางการเมือง
ความเป็นประชาธิปไตย ความไม่เท่าเทียม/จุดทับซ้อน:
กรณีศึกษาไทยและญี่ปุ่น*

On the Study of Comparative Politics: Concept of Political
Development, Democratization, Inequality/ Intersectionality:
Case Studies of Thailand and Japan

กิริพัฒน์ เขียนทองกุล¹ และนรชิต จิรสัทธม²

Kiraphat Khianthongkul and Norachit Jirasatthum

วิทยาลัยพัฒนามหานคร มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช¹

มหาวิทยาลัยขอนแก่น²

Institute of Metropolitan Development, Navamindradhiraj University, Thailand

Khon Kaen University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: norachitji@kku.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อประยุกต์ใช้แนวคิดการพัฒนาทางการเมือง ความเป็นประชาธิปไตย และความไม่เท่าเทียม/จุดทับซ้อน เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ในการพัฒนาทางการเมือง ความเป็นประชาธิปไตย และความไม่เท่าเทียม/จุดทับซ้อน โดยใช้กรณีศึกษาไทยและญี่ปุ่น การวิจัยนี้ใช้วิธีการเชิงคุณภาพ ได้แก่ การวิจัยเอกสาร และประสานกับแนวทางการศึกษาสังคมวิทยาความรู้เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบบริบททางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

ผลการวิจัยพบว่า ประเด็นแรก ไทยและญี่ปุ่นมีระบอบการปกครองและสถาบันทางการเมืองคล้ายคลึงกัน แต่ญี่ปุ่นมีรัฐธรรมนูญที่มีเสถียรภาพมากกว่าไทย นอกจากนี้ ไทยและญี่ปุ่นมีความคล้ายคลึงทางด้านเศรษฐกิจในระยะแรก แต่ด้วยผลลัพธ์ทางประวัติศาสตร์ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้ญี่ปุ่นต้องเน้นการพัฒนาเทคโนโลยีทำให้เศรษฐกิจจืดหน้ากว่าไทย ในมิติด้านสังคม ไทยมีความเหลื่อมล้ำสูงเนื่องจากสัมพันธภาพระหว่างรัฐกับประชาชนมีระยะความห่างสูง อย่างไรก็ตาม ญี่ปุ่นมีความเหลื่อมล้ำ

*ได้รับบทความ: 24 มกราคม 2565; แก้ไขบทความ: 21 มีนาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 30 มิถุนายน 2565

Received: January 24, 2022; Revised: March 21, 2022; Accepted: June 30, 2022

น้อยเพราะรัฐบาลคำนึงถึงความเท่าเทียมและมุ่งเน้นการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง การศึกษานี้เสนอว่า การพัฒนาการเมืองเป็นกระบวนการสำคัญที่จะกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนและนำไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นภายในสังคมได้

คำสำคัญ: ประชาธิปไตย; จุดทับซ้อน; การพัฒนาทางการเมือง; ความไม่เท่าเทียมทางสังคม

Abstract

This research aims to apply the concept of political development, democratization, and inequality / intersectionality for exploring the relationship in political development, democratization, and inequality / intersectionality by employing the case studies of Thailand and Japan. This research uses a qualitative approach, namely a document research combining with the approach of sociology of knowledge, in order to analyze and compare the economic, social, and political context of the case studies.

The research results show that: Thailand and Japan have a similar regime of governance and political institutions, but Japan has a more stable constitution. Moreover, Thailand and Japan are similar in terms of their early stage of economic development, but historical results of World War 2 caused, Japan to focus on technological development, having a consequence of more advanced economy. In social dimension, Thailand has high inequality due to the high distance of interaction between state and its people. However, Japan has a little inequality because the government considers equality and focuses on providing a coverage public service. This study recommends that the political development is an important process which encourages people's participation and leads to democracy within the society.

Keywords: Democracy; Intersectionality; Political Development: Social Inequality

1. บทนำ

การศึกษาทางด้านการเมืองเปรียบเทียบ (Comparative politics) เป็นการสำรวจสถาบันทางการเมือง พฤติกรรมทางการเมือง และความสัมพันธ์ของเศรษฐกิจและสังคมที่เกี่ยวข้องกับ

ทางการเมืองของโลก โดยเป็นการเปรียบเทียบระหว่างรัฐต่อรัฐที่แตกต่างหรือรัฐเดียวกัน ในช่วงเวลาที่แตกต่างกันเพื่อแสวงหารูปแบบความสม่ำเสมอ และแนวโน้มของระบบการเมืองภายในโลก เพื่อนำไปสู่ 1) สร้างความเข้าใจอย่าง

เป็นรูปธรรมในวิถีทางการเมืองผ่านกระบวนการศึกษาด้วยการรวบรวมข้อมูลและทดสอบด้วยวิธีการเชิงประจักษ์ 2) สร้างความรู้และความเข้าใจถึงปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงของการเมืองในแต่ละสังคมผ่านการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์และการเมือง 3) สร้างแนวคิดหรือข้อเสนอในทางทฤษฎีในการศึกษาทางการเมือง (Boix and Stokes, 2013)

เมื่อสังคมมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ปัญหาเกี่ยวกับสังคมการเมืองย่อมซับซ้อนมากขึ้นตามไปด้วย การพิจารณาบริบทจึงเริ่มเข้ามามีอิทธิพลในการศึกษาและทำให้การศึกษาทางการเมืองเปรียบเทียบเปลี่ยนมุมมองไปที่ความเป็นปัจเจกบุคคล (Individual) แรงจูงใจในการกระทำ และผลประโยชน์ส่วนตัวที่นำไปสู่การศึกษาความเป็นเหตุผล (Rationality) ในการตัดสินใจและประเมินคาดการณ์ถึงผลกระทบทางการเมืองที่จะเกิดขึ้นตามมา (Boix and Stokes (Eds.), 2007, p. 21) ทำให้การตระหนักถึงการศึกษาทบทวนของปัจเจกบุคคลและการเพิ่มเติมคุณค่าต่างๆ ผ่านการให้ความหมายในสังคม ซึ่งเป็นการเปิดเพิ่มพื้นที่ในการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมือง บริบททางการเมือง ความเชื่อและพฤติกรรมของสังคม ดังนั้น การเมืองเปรียบเทียบจึงไม่ใช่แค่เพียง “อธิบาย” แต่เป็นการ “เข้าใจ” ในโลกแห่งสังคมที่มีความซับซ้อนและโยงใยเป็นเครือข่ายแห่งความสำคัญ เพื่อเปิดพื้นที่ให้กับมนุษย์ทุกคนได้มีส่วนร่วมและคาดหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่ดีขึ้น ซึ่งอาจนำไปสู่ “ทฤษฎีที่ยิ่งใหญ่แบบใหม่” (The new grand theory) ในทางการเมืองเปรียบเทียบภายใต้บริบทสังคมพหุนิยมในปัจจุบันก็เป็นได้ (Wiarda (Ed.),

2002, p. 14)

การวิจัยนี้ต้องการนำเสนอการวิเคราะห์บริบททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของกรณีศึกษาไทยและญี่ปุ่นผ่านแนวคิดสำคัญ 3 ประการทางด้านการเมืองเปรียบเทียบ ได้แก่ การพัฒนาทางการเมือง (Political Development) ความเป็นประชาธิปไตย (Democratization) ความไม่เท่าเทียม/จุดทับซ้อน (Inequality/ Intersectionality) เพื่อแสดงให้เห็นถึงความคล้ายคลึงและความแตกต่างของกรณีศึกษาทั้งสอง พร้อมทั้งสร้างข้อเสนอแนะโดยใช้แนวทางการศึกษาด้านการเมืองเปรียบเทียบเป็นกรอบในการศึกษา

อนึ่ง การใช้ไทยและญี่ปุ่นเป็นกรณีศึกษาเนื่องจากทั้งคู่มีระบอบปกครองเหมือนกัน คือราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ (Constitutional monarchy) อีกทั้งมีการปฏิรูปการปกครองที่เข้าสู่แบบสมัยใหม่ในเวลาใกล้เคียงกัน (ญี่ปุ่นเริ่มปฏิรูปเมย์จิ พ.ศ. 2411 และไทยปฏิรูปการปกครองสมัยรัชกาลที่ 5 ในปี พ.ศ.2416) แต่ผลลัพธ์ของการพัฒนาทางการเมืองมีความต่างกัน จึงควรนำมาพิจารณาเปรียบเทียบให้เห็นถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดความแตกต่างนี้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อประยุกต์แนวคิดการพัฒนาทางการเมือง ความเป็นประชาธิปไตย และความไม่เท่าเทียม/จุดทับซ้อน เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ในการพัฒนาทางการเมือง ความเป็นประชาธิปไตย และความไม่เท่าเทียม/จุดทับซ้อน โดยใช้กรณีศึกษาไทยและญี่ปุ่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร ศึกษาหนังสือ ตำราเรียน งานวิจัย เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดสำคัญ 3 ที่ได้กล่าวถึงข้างต้น ร่วมด้วยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ ลักษณะและบริบทของกรณีศึกษาที่ไทยและญี่ปุ่น เช่น ประวัติศาสตร์ รูปแบบการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และนำมาเสนอในรูปแบบของการวิเคราะห์พรรณนาตามแนวทางการศึกษา สังคมวิทยาความรู้ ที่มองหาความสัมพันธ์ระหว่าง ความคิดของมนุษย์กับบริบททางสังคมและการเมือง และอิทธิพลของความรู้ที่มีผลต่อการ กำหนดวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของมนุษย์ โดยใช้ ตารางเป็นเครื่องมือช่วยพรรณนาผลการวิเคราะห์ เปรียบเทียบระหว่างไทยและญี่ปุ่นไปตามมโนทัศน์ ย่อยที่แต่ละแนวคิดกำหนดขึ้น

4. สรุปผลการวิจัย

การวิเคราะห์บริบททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของไทยและญี่ปุ่นเพื่อให้เห็นถึงความ คล้ายคลึงและความแตกต่างของทั้งสองประเทศ มีรายละเอียด ดังนี้

1. แนวคิดการพัฒนาทางการเมือง ต้องการศึกษาระบบการปกครองและการเมืองโดยพิจารณากระบวนการประวัติศาสตร์ แสวงหาลำดับขั้นและเหตุปัจจัยของการพัฒนาทาง ด้านการเมืองภายในสังคมใดสังคมหนึ่งหรือรัฐใด รัฐหนึ่ง รวมทั้งสำรวจสัมพันธภาพ (Interaction) ของผู้ปกครองและผู้ใต้การปกครองจากรูปแบบ ดังเดิมไปสู่โลกแห่งสังคมสมัยใหม่ที่ซับซ้อนมากขึ้น

เช่น การพัฒนาทางเศรษฐกิจย่อมส่งผลต่อพัฒนา การทางการเมืองตามมาด้วยโดยเฉพาะในประเทศ ที่ด้อยพัฒนา (Kohli, 2004, p. 8) ผลจากการ พัฒนาให้ทันสมัย (Modernization) จะเชื่อมโยง การพัฒนาทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ควบคู่กันไป และไม่สามารถแยกขาดจากกันได้ เป้าหมายของการพัฒนาทางการเมืองคือการ ทำความเข้าใจเกี่ยวกับความเสมอภาคของมนุษย์ ที่เกิดขึ้นภายในระบบการเมืองจากการปฏิบัติงาน ขององค์กรภาครัฐ ปัญหาที่เกิดขึ้นจากวัฒนธรรม ทางการเมืองภายใต้โครงสร้างของรัฐบาลใน ระบบการปกครองต่าง ๆ และปัญหาของการ จัดสัมพันธภาพระหว่างวัฒนธรรมทางการเมือง โครงสร้างอำนาจรัฐ และตัวแสดงที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยนี้ได้ใช้กรอบแนวคิดลักษณะ สำคัญของการพัฒนาทางการเมืองของ Lucian W. Pye (1965, pp. 5-11) ซึ่งมีทั้งหมด 10 ประการ ได้แก่

1.1 การพัฒนาทางการเมืองเป็น เงื่อนไขเบื้องต้นในการพัฒนาเศรษฐกิจ เพราะ เงื่อนไขทางการเมืองและสังคมสามารถมีบทบาท ชี้นำในการขัดขวางหรือเอื้อให้เกิดประโยชน์ต่อ การพัฒนาเศรษฐกิจได้จากการกำหนดนโยบาย หากรัฐใดไม่มีการพัฒนาการเมืองที่เข้มแข็งก็ย่อม ส่งผลต่อการขัดขวางการเติบโตทางเศรษฐกิจด้วย เช่นกัน

1.2 การพัฒนาทางการเมืองเป็น พื้นฐานของสังคมอุตสาหกรรม โดยการพัฒนาการเมืองจะเกิดขึ้นในสังคมที่มีความก้าวหน้าทาง อุตสาหกรรมและทางเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากการ

แบ่งปันผลประโยชน์ที่มีจำนวนมากและหลากหลายยิ่งขึ้น โดยกิจกรรมเหล่านี้จะกลายเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม

1.3 การพัฒนาทางการเมืองเป็นความทันสมัยทางการเมือง หากประเทศใดที่มีการพัฒนาการเมืองนั้นจะสัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจและเป็นผู้นำในทางชีวิตและสังคม เป็นการแสดงถึงอารยธรรมและเป็นมาตรฐานชุดใหม่ของสังคมสมัยใหม่

1.4 การพัฒนาทางการเมืองเป็นวิธีการปฏิบัติของรัฐบาล เพราะการพัฒนาทางการเมืองคือรูปแบบในการสร้างความเป็นรัฐชาติสมัยใหม่ ซึ่งนำไปสู่การจัดรูปแบบโครงสร้างสถาบันการเมืองให้อยู่ในรูปองค์กรชัดเจน ประวัติศาสตร์ชนเผ่าและความเป็นชาติพันธุ์ที่หลากหลายอาจจะต้องสูญหายไปในการสร้างและมาตรฐานแบบรัฐชาติสมัยใหม่

1.5 การพัฒนาทางการเมืองเป็นการบริหารจัดการภาครัฐและการพัฒนากฎหมาย ซึ่งเป็นเงื่อนไขหนึ่งในการสร้างความเป็นรัฐชาติสมัยใหม่ที่มีกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และกติกาของสังคมที่ชัดเจน จนกลายเป็นวัฒนธรรมที่รับรู้ในชุดเดียวกันทั้งรัฐ

1.6 การพัฒนาทางการเมืองเป็นการเคลื่อนไหวและการมีส่วนร่วมของมวลชน เพราะการพัฒนาทางการเมืองเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดประชาสังคมและการตระหนักรู้ถึงบทบาทของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งเป็นสิ่งสะท้อนให้เกิดการพัฒนาทางสังคมที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจในขั้นที่สูงขึ้น

1.7 การพัฒนาทางการเมืองเป็นการสร้างประชาธิปไตย โดยการพัฒนานั้นได้ส่งเสริมให้เกิดอุดมการณ์ทางการเมืองประชาธิปไตย และการมีค่านิยมทางการเมืองนั้นถือได้ว่าเป็นเรื่องสำคัญในการกระตุ้นให้ประชาชนตระหนักถึงบทบาท การให้คุณค่า และผลกระทบจากการเมืองมากขึ้น

1.8 การพัฒนาทางการเมืองเป็นเสถียรภาพและการเปลี่ยนแปลงความเป็นระเบียบในสังคม เพราะการมีเสถียรภาพทางการเมืองและความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคมเป็นสิ่งที่สำคัญเป็นอย่างมากในการพัฒนาเศรษฐกิจ แต่ในขณะเดียวกันก็จำเป็นต้องวางแผนรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่มีลักษณะเป็นพลวัตอย่างไม่หยุดนิ่ง

1.9 การพัฒนาทางการเมืองเป็นการขับเคลื่อนสังคมและอำนาจ เนื่องจากการพัฒนากับความเป็นประชาธิปไตยนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นควบคู่กัน สะท้อนให้เห็นถึงการใช้อำนาจของรัฐ ดังนั้น การกำหนดนโยบายของรัฐต้องคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่มีความซับซ้อนและหลากหลายอีกด้วย

1.10 การพัฒนาทางการเมืองคือลักษณะหนึ่งของความหลากหลายมิติในการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เห็นได้ว่าพัฒนาทางการเมืองมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ หากการเมืองมีการพัฒนามากขึ้น เศรษฐกิจและสังคมย่อมพัฒนาตามไปด้วย การพัฒนาทางการเมืองอย่างยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่ออยู่ในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่หลากหลายและมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัย สัมพันธ์ระหว่างไทยและญี่ปุ่นตามแนวคิด จึงได้ดำเนินการเปรียบเทียบและวิเคราะห์ความ พัฒนาการเมือง โดยแสดงในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและญี่ปุ่นตามแนวคิดการพัฒนา การเมือง

ประเด็นเปรียบเทียบ	ไทย	ญี่ปุ่น	
แนวคิดการ พัฒนาทาง การเมือง	1. การพัฒนาทางการเมือง เป็นเงื่อนไขเบื้องต้นในการ พัฒนาเศรษฐกิจ	ไทยมีพัฒนาทางการเมืองผ่านการ ปฏิวัติรัฐประหาร เปลี่ยนนโยบายต่างๆ ของภาครัฐตามกระแสของสังคมโลกใน ช่วงเวลานั้น และมุ่งเน้นการพัฒนา เศรษฐกิจในเชิงเกษตรกรรมมากกว่า อุตสาหกรรม	ญี่ปุ่นมีการพัฒนาทางการเมืองผ่าน ประวัติศาสตร์การพ่ายแพ้สงครามโลก ครั้งที่ 2 จึงทำให้ญี่ปุ่นมุ่งเน้นพัฒนา อุตสาหกรรมเพื่อเป็น ผู้นำทาง เศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียตะวันออก
	2. การพัฒนาทางการเมือง เป็นพื้นฐานของสังคม อุตสาหกรรม	ไทยเป็นสังคมกึ่งเกษตรกรรมกึ่ง อุตสาหกรรม วัฒนธรรมทางการเมือง ปรากฏให้เห็นว่าประชาชนยังไม่มี ความ ตื่นตัวและระบบทางการเมืองยังไม่เปิด ให้มีส่วนร่วมทางการเมืองมากนัก	ญี่ปุ่นเป็นสังคมอุตสาหกรรม วัฒนธรรมทางการเมืองปรากฏให้เห็น ว่าประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมือง ในระดับท้องถิ่นเท่านั้น ระดับ ชาตินี้มีความตื่นตัวทางการเมืองแต่ยังไม่มากนัก
	3. การพัฒนาทางการเมือง เป็นความทันสมัยทางการเมือง	ไทยมีโครงสร้างทางการเมืองได้รับ อิทธิพลมาจากอังกฤษในช่วงสมัย สมบูรณาญาสิทธิราชย์ และมีโครงสร้าง ทางการเมืองที่ทันสมัยใน 2 ครั้ง ได้แก่ (1) การทำให้สยามสู่ความทันสมัยใน รัชกาลที่ 5 ในปี พ.ศ. 2435 (ค.ศ. 1892) และ (2) หลังเปลี่ยนแปลงการ ปกครอง พ.ศ. 2475 (ค.ศ.1932)	ญี่ปุ่นมีโครงสร้างทางการเมืองได้รับ อิทธิพลมาจากอังกฤษในช่วงสมัย สมบูรณาญาสิทธิราชย์ และมี โครงสร้างทางการเมืองที่ทันสมัยจาก การปฏิรูปเมจิในปี ค.ศ. 1868
	4. การพัฒนาทางการเมือง เป็นวิธีการปฏิบัติของ รัฐชาติ	ไทยมีความเป็นรัฐชาติสูง เนื่องจาก โครงสร้างอำนาจชัดเจนและมีลักษณะ รวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง การกระ จายอำนาจค่อนข้างต่ำ มีวัฒนธรรม ทางการเมืองที่ค่อนข้างแข็งตัวและหยุด นิ่ง มีความเป็นชาตินิยมสูงแต่ถือว่ายัง น้อยกว่าญี่ปุ่น	ญี่ปุ่นมีความเป็นรัฐชาติสูง เนื่องจาก โครงสร้างอำนาจชัดเจนและมีลักษณะ รวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง ถึงแม้ว่า จะมีการกระจายอำนาจมากในระดับ หนึ่ง มีวัฒนธรรมทางการเมืองที่ค่อนข้างเปลี่ยนแปลงแต่ช้ากว่าสังคมอื่น มี ความเป็นชาตินิยมสูงมาก

ประเด็นเปรียบเทียบ	ไทย	ญี่ปุ่น
5. การพัฒนาทางการเมืองเป็นการบริหารจัดการภาครัฐและการพัฒนากฎหมาย	ไทยใช้ระบบศาลและกฎหมายระบบลายลักษณ์อักษร โครงสร้างทางการปกครองแบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น โดยรัฐทำหน้าที่เป็นผู้ให้บริการสาธารณะเป็นหลักและมีภาคเอกชนมาร่วมแบ่งปันภารกิจของรัฐบ้างบางประการ	ญี่ปุ่นใช้ระบบศาลและกฎหมายระบบลายลักษณ์อักษร โครงสร้างทางการปกครองแบ่งเป็น 2 ระดับ ได้แก่ ส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น โดยรัฐทำหน้าที่เป็นผู้ให้บริการสาธารณะเป็นหลักและมีภาคเอกชนมาร่วมแบ่งปันภารกิจของรัฐบ้างบางประการ
6. การพัฒนาทางการเมืองเป็นการเคลื่อนไหวและการมีส่วนร่วมของมวลชน	ความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนชาวไทยค่อนข้างน้อย สื่อสารมวลชนมีเสรีภาพพอสมควร แต่ถ้าเป็นรัฐบาลที่มาจากทหารจะทำให้เสรีภาพของประชาชนและสื่อสารมวลชนลดลงอย่างมีนัยสำคัญ	ความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนชาวญี่ปุ่นค่อนข้างมากในระดับท้องถิ่น สื่อสารมวลชนมีเสรีภาพและมีทางเลือกที่หลากหลาย
7. การพัฒนาทางการเมืองเป็นการสร้างประชาธิปไตย	ไทยมีการพัฒนาทางการเมืองสู่การเป็นสังคมประชาธิปไตยโดยการให้ความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาในช่วงสงครามเย็น	พัฒนาการเมืองสู่การเป็นสังคมประชาธิปไตยโดยการบังคับของสหรัฐอเมริกาในหลังสงครามโลกครั้งที่ 2
8. การพัฒนาทางการเมืองเป็นเสถียรภาพและการเปลี่ยนแปลงความเป็นระเบียบในสังคม	ไทยมีเสถียรภาพทางการเมืองค่อนข้างต่ำ เนื่องจากพรรคที่เป็นรัฐบาลเกิดจากการรวมตัวของพรรคร่วมเป็นจำนวนมาก และวัฒนธรรมพรรคการเมืองค่อนข้างอ่อนแอและไม่ชัดเจนเท่าใดนัก เปลี่ยนแปลงตามผู้นำพรรคหรือเจ้าของพรรคการเมืองเป็นหลัก	ญี่ปุ่นมีเสถียรภาพทางการเมืองสูงเนื่องจากพรรคที่เป็นรัฐบาลมีเสียงข้างมากในสภาตลอดเวลา และวัฒนธรรมพรรคการเมืองค่อนข้างเข้มแข็งตามระเบียบสังคมที่กำหนดไว้
9. การพัฒนาทางการเมืองเป็นการขับเคลื่อนสังคมและอำนาจ	ไทยมีสัมพันธภาพระหว่างรัฐบาลที่เป็นผู้ปกครองและประชาชนที่เป็นผู้ได้ปกครองนั้นยังไม่มีเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตในลักษณะที่รัฐเป็นผู้มีอำนาจสูงกว่าประชาชนมาก สามารถกำหนดและควบคุมทุกอย่าง เนื่องจากประชาชนไม่มีความเข้มแข็งในสถานะทางเศรษฐกิจที่เพียงพอจึงต้องพึ่งพาอาศัยรัฐบาลตลอดเวลา	ญี่ปุ่นมีสัมพันธภาพระหว่างรัฐบาลที่เป็นผู้ปกครองและประชาชนที่เป็นผู้ได้ปกครองได้เปลี่ยนแปลงไป โดยรัฐบาลมีหน้าที่เป็นผู้ให้บริการและประชาชนเป็นผู้ใช้บริการ ซึ่งต้องคำนึงถึงประสิทธิภาพการให้บริการและความคุ้มค่า ส่งผลให้ญี่ปุ่นเกิดความไม่เท่าเทียมในสังคมน้อยกว่าไทยมากพอสมควร

ประเด็นเปรียบเทียบ	ไทย	ญี่ปุ่น
10. การพัฒนาทางการเมืองคือลักษณะหนึ่งของความหลากหลายมิติในการเปลี่ยนแปลงทางสังคม	ไทยมีการพัฒนาทางการเมืองด้านประชาธิปไตยสูงขึ้นจากในอดีต เนื่องจากการเข้าถึงความรู้และการตื่นตัวของประชาชนคนรุ่นใหม่ แต่ประชาชนที่สูงอายุยังไม่ค่อยมีการตื่นตัวทางการเมืองเท่าใดนัก จึงยังไม่สามารถมีพลังเพียงพอในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมทั้งหมดได้	ญี่ปุ่นมีการพัฒนาการเมืองด้านประชาธิปไตยค่อนข้างสูงอยู่แล้ว เนื่องจากการเข้าถึงความรู้ใหม่ ๆ นั้นเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา และประชาชนชาวญี่ปุ่นตระหนักถึงความสำคัญทางการเมืองในระดับท้องถิ่นมากพอสมควร เพราะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับประชาชนโดยตรง

หมายเหตุ สร้างโดยคณะผู้วิจัย

2. แนวคิดความเป็นประชาธิปไตย (Democratization) คือกระบวนการที่จะนำสังคมไปสู่การปกครองแบบประชาธิปไตย โดยเป็นการจัดสัมพันธภาพของผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครองในลักษณะให้ผู้ใต้ปกครองมีสิทธิในการใช้อำนาจสูงสุดของรัฐ (อำนาจอธิปไตย) ในทางอ้อมโดยมีผู้แทนที่มาจากการแข่งขัน (เลือกตั้ง) (Schumpeter, 1943, p. 269) ซึ่งประชาธิปไตยได้กลายเป็นรูปแบบการปกครองที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ตั้งแต่หลังการปฏิวัติอุตสาหกรรมในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา จากกระแสการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นทุนนิยม กระแสความเป็นปัจเจก และเสรีนิยม ทำให้ประชาธิปไตยในแต่ละรัฐนั้นจะขึ้นอยู่กับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไปด้วย อย่างไรก็ตาม ประชาธิปไตยได้ถูกตั้งคำถามว่ามีส่วนที่จะส่งเสริมผลลัพธ์ที่จะเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่มนุษย์ในทั้งส่วนบุคคลและสาธารณะได้อย่างไร แก้ปัญหาความขัดแย้งโดยสันติได้จริงหรือไม่

และลักษณะใดจึงจะเรียกว่าเป็นรัฐที่มีประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

การวิจัยนี้ได้ใช้กรอบแนวคิดองค์ประกอบสำคัญของประชาธิปไตยของ Philippe C. Schmitter และ Terry L. Karl (1991, pp. 76 - 81) 6 ประการ

2.1 ประชาธิปไตยคือระบอบการปกครอง เป็นรูปแบบของการใช้อำนาจอธิปไตย เพื่อจัดให้บริการสาธารณะและการได้รับการยอมรับจากมนุษย์บุคคลอื่น ๆ ในรัฐให้มีความชอบธรรมในฐานะเป็นผู้ปกครองที่มีอำนาจการตัดสินใจที่มีผลผูกพันต่อสาธารณะ

2.2 อาณาบริเวณแห่งสาธารณะ คือ การรวบรวมบรรทัดฐานและทางเลือกร่วมที่ผูกพันกับสังคมในภาพรวม ซึ่งเกิดขึ้นจากการใช้อำนาจของรัฐบังคับหรือการตกลงร่วมกันของประชาชนที่อาศัยอยู่ภายในรัฐกลายเป็นธรรมเนียมหรือวัฒนธรรมร่วมกันทางการเมือง

2.3 พลเมือง เป็นสิ่งสำคัญที่สุดในระบอบประชาธิปไตย พลเมืองหรือประชาชนนั้น

จะต้องมีสิทธิทางการเมืองอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกันในการออกสิทธิในการเลือกตั้ง

2.4 การแข่งขัน อาจไม่ใช่เงื่อนไขที่สำคัญของประชาธิปไตย แต่อาจนำไปสู่การสร้างฉันทามติและคุณค่าบางประการในสังคมเพื่อให้อสังคมที่มีความซับซ้อนและความหลากหลายสามารถหาข้อตกลงร่วมและขับเคลื่อนไปได้ภายใต้กติกาที่กำหนด

2.5 ความร่วมมือ ตัวแสดงในสังคมต้องตัดสินใจร่วมกันอย่างสมัครใจ เพื่อให้เกิดการแข่งขันเลือกผู้แทน และร่วมมือกันในการตรวจสอบการใช้อำนาจและไต่ตรองเพื่อหาความต้องการร่วมกัน พร้อมทั้งร่วมกันรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ

ดำเนินการทางการเมือง

2.6 การมีผู้แทน ผู้แทนไม่ว่าจะมาจาก การเลือกตั้งโดยตรงหรือโดยอ้อมนั้นเป็นสิ่งที่แสดงถึงการเป็นประชาธิปไตยสมัยใหม่ ในระบอบประชาธิปไตยไม่สามารถปราศจากการมีผู้แทนได้ แต่ปัญหาที่ต้องถกเถียงคือจะใช้วิธีการเลือกผู้แทนเหล่านี้อย่างไร และจะรับผิดชอบต่อการกระทำของผู้แทนจากการใช้อำนาจสูงสุดของรัฐที่ก่อให้เกิดผลเสียอย่างไร

จากแนวคิดข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการเปรียบเทียบและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและญี่ปุ่นตามแนวคิดความเป็นประชาธิปไตย โดยแสดงในตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ตารางเปรียบเทียบและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและญี่ปุ่นตามแนวคิดความเป็นประชาธิปไตย

ประเด็นเปรียบเทียบ	ไทย	ญี่ปุ่น
แนวคิดความเป็นประชาธิปไตย	ไทยใช้รูปแบบการปกครองราชาธิปไตย โดยมีกษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ มีกษัตริย์เป็นประมุขของรัฐ อำนาจอธิปไตยสูงสุดเป็นของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ มีรัฐสภาเป็นฝ่ายนิติบัญญัติที่มาจากการเลือกตั้ง มีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารราชการแผ่นดิน	ญี่ปุ่นใช้รูปแบบการปกครองราชาธิปไตย โดยมีจักรพรรดิอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ มีจักรพรรดิเป็นประมุขของรัฐ อำนาจอธิปไตยสูงสุดเป็นของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ มีรัฐสภาเป็นฝ่ายนิติบัญญัติที่มาจากการเลือกตั้ง มีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารราชการแผ่นดิน
อาณาบริเวณแห่งสาธารณณะ	ไทยมีรัฐธรรมนูญเป็นกติกาของสังคมสูงสุด แต่มีการเปลี่ยนแปลงบ่อย ๆ เนื่องจากเกิดการรัฐประหารบ่อยครั้ง ฉบับปัจจุบันประกาศใช้เมื่อปี พ.ศ. 2560 (ค.ศ. 2017) เป็นฉบับที่ 20	ญี่ปุ่นมีรัฐธรรมนูญเพียง 2 ฉบับ และฉบับปัจจุบันปรับปรุงโดยสหรัฐอเมริกาหลังจากญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่ 2 และประกาศใช้ในปี ค.ศ. 1946

ประเด็นเปรียบเทียบ		ไทย	ญี่ปุ่น
แนวคิดความเป็นประชาธิปไตย	3. พลเมือง	ประชาชนชาวไทยมีสิทธิเลือกตั้งตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันตามกฎหมายที่กำหนด และมีการเลือกตั้งผู้นำทางการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่น ในส่วนผู้นำระดับภูมิภาคยังไม่มีการเลือกตั้ง	ประชาชนชาวญี่ปุ่นมีสิทธิเลือกตั้งตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันตามกฎหมายที่กำหนด และมีการเลือกตั้งผู้นำทางการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่น เนื่องจากโครงสร้างทางการบริหารราชการแผ่นดินมีเพียง 2 ระดับเท่านั้น
	4. การแข่งขัน	ไทยมีการแข่งขันอย่างเสรีและจัดการเลือกตั้งทุกๆ 4 ปี แต่มักจะพบว่าพรรคที่เป็นรัฐบาลมักจะได้เปรียบในการจัดการเลือกตั้งอยู่เสมอ แต่ก็มีผลัดเปลี่ยนพรรคที่จัดตั้งรัฐบาลได้ง่าย และมีการรัฐประหารบ่อยครั้ง	ญี่ปุ่นมีการแข่งขันอย่างเสรีและจัดการเลือกตั้งทุกๆ 4 ปี เปิดให้แข่งขันอย่างเสรี แต่จะมีพรรคเสียงข้างมากที่ได้ครองอำนาจในการจัดตั้งรัฐบาลเสียงข้างมากเพียงพรรคเดียวคือพรรค Liberal Democratic Party (LDP)
	5. ความร่วมมือ	ประชาชนชาวไทยมีบทบาทและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ทางการเมืองและการบริหารงานภาครัฐค่อนข้างน้อยทั้งในระดับชาติ ภูมิภาค และท้องถิ่น ส่วนใหญ่ทำหน้าที่เป็นผู้รับบริการมากกว่าเป็นผู้ร่วมบริการ	ประชาชนชาวญี่ปุ่นมีบทบาทและการมีส่วนร่วมต่างๆ ทางการเมืองและการบริหารงานภาครัฐค่อนข้างมากกว่าไทย และจะพบเห็นการมีส่วนร่วมได้ในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่ในระดับชาติถือว่ายังไม่ปรากฏชัดเจนมากนัก
	6. การมีผู้แทน	ไทยมีผู้แทนทางการเมืองให้เลือกหลายพรรคการเมืองตามความสนใจของประชาชน พรรคการเมืองไทยมีอายุไม่มากนักเนื่องจากผู้แทนมีการเปลี่ยนพรรคการเมืองบ่อยตามโอกาสและความเข้มข้นของกระแสทางการเมืองในขณะนั้น	ญี่ปุ่นมีผู้แทนทางการเมืองให้เลือกหลายพรรคการเมือง แต่มีพรรคการเมืองที่มีขนาดใหญ่มาก และได้เป็นเสียงข้างมากเพียงพรรคเดียวมาโดยตลอดจึงทำให้ผู้แทนมีทางเลือกไม่มากนักหากอยากจะทำเข้าเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

หมายเหตุ สร้างโดยคณะผู้วิจัย

3. แนวคิดความไม่เท่าเทียม/ จุดทับซ้อน (Inequality/ Intersectionality) คือความพยายามอธิบายความสัมพันธ์เชิงอำนาจของรูปแบบและโครงสร้างทางชนชั้นในสังคม ผ่านการ

วิเคราะห์เรื่องความเป็นจริงของความไม่เท่าเทียมและประสบการณ์ทางสังคมที่สัมพันธ์กับความเป็นปัจเจกและกลุ่มต่างๆ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ชัดเจนยิ่งขึ้นเกี่ยวกับสิทธิพิเศษและบทลงโทษต่างๆ ที่

กตซึ่งประชาชนบางกลุ่มไว้ (Collins, 2020, p. 122) แนวคิดนี้เกิดขึ้นจากความไม่เท่าเทียมที่เริ่มปรากฏให้เห็นได้มากขึ้นจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจทำให้เกิดช่องว่างระหว่างประเทศที่ร่ำรวยและยากจนมากขึ้น ความขัดแย้งไม่เกิดขึ้นเพียงแค่เรื่องเศรษฐกิจเท่านั้น รวมถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมก็เป็นประเด็นไปสู่ความรุนแรงด้วย (Kaufman, 2009, p. 659) แนวคิดนี้ตั้งคำถามต่อการอ้าง “เพื่อสาธารณะ” ของรัฐบาล ว่าความเป็นสาธารณะเหล่านั้นคือประชาชนกลุ่มใด? ใครเป็นผู้ได้ประโยชน์? นอกจากนี้ยังพิจารณาการใช้อำนาจของรัฐหรือการแสดงความคิดเห็นทางนโยบายว่าได้ปรากฏการกีดกันและแยกส่วนประชาชนบางกลุ่มออกจากการมีส่วนร่วมทางนโยบายด้วยการจัดกลุ่มตามลำดับชั้นทางสังคมและการกำหนดเกณฑ์ต่างๆ เช่น เพศ ชชาติพันธุ์ ศาสนา และอายุ หรือไม่? ซึ่งทำให้ประชาชนเหล่านี้ไม่ได้มีโอกาสในการเข้าถึงสิทธิและประโยชน์ที่ควรจะได้รับจากนโยบายดังกล่าว

แนวคิดจุดทับซ้อนเป็นทฤษฎีเชิงวิพากษ์ที่พยายามเปิดเผยอำนาจที่กดขี่ผ่านโครงสร้างสังคมที่ไม่เท่าเทียมและโอกาสของชีวิตที่ไม่เท่าเทียมภายในโลกเสมือนกระจกสะท้อนย้อนคิดในการกระทำของสังคม (Stuhr, 2000, p. 4) ต่อสู้เรียกร้องถึงความยุติธรรมในสังคมและสร้างข้อเสนอแนะเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ดียิ่งขึ้น (May, 2014, p. 96) แนวคิดจุดทับซ้อนถูกนำมาใช้ทั้งการเคลื่อนไหวทางการเมือง นโยบาย สื่อสังคม ฯลฯ

ในการวิจัยนี้ได้ใช้กรอบแนวคิดลักษณะ

ขอบเขตในการศึกษาแนวคิดจุดทับซ้อนของ Patricia H. Collins (2020, pp. 123-125) ซึ่งมีรายละเอียด 4 ประการ ได้แก่

3.1 จุดทับซ้อนของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Intersecting power relations) เป็นการศึกษาถึงอำนาจที่อยู่ในจุดเฉพาะของเวลาและสถานที่ (บริบท) ที่กำหนดเท่านั้น และวิเคราะห์เชิงลึกมากขึ้นด้วยการศึกษาบริบทที่เป็นส่วนเพิ่มเติมของความสัมพันธ์เชิงอำนาจและบริบทภายนอก (ผ่านประวัติศาสตร์หรือพื้นที่ทางภูมิศาสตร์) เพื่อมองเชิงลึกถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจของผลประโยชน์ (Power relations of interest)

3.2 ความสัมพันธ์ (Relationality) เป็นการเน้นเรื่องความสัมพันธ์ของการจัดหมวดหมู่สมาชิกในสังคมและรักษารูปแบบการจัดหมวดหมู่นั้นไว้ เช่น ชชาติพันธุ์ เพศ ชนชั้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้คงอยู่ได้ด้วยความสัมพันธ์ในการให้ความหมาย ดังนั้นการวิเคราะห์ความความสัมพันธ์ในแนวคิดจุดทับซ้อนจะต้องทำให้เห็นว่าผู้มีตำแหน่งทางสังคมนั้นมีอำนาจในการจัดความสัมพันธ์กับตัวแสดงอื่นๆ อย่างไร เพื่อเปิดเผยให้เห็นถึงโครงสร้างทางสังคมและความไม่เท่าเทียมที่เกิดขึ้น

3.3 การผลิตความรู้ที่ตั้ง (Situated knowledge production) เป็นการศึกษาถึงการสร้างความรู้ (Knowledge) ที่ก่อให้เกิดจุดทับซ้อนของความสัมพันธ์เชิงอำนาจของความไม่เท่าเทียม เช่น การเหยียดชาติพันธุ์คือระบบหนึ่งในการสร้างอำนาจ ชายเป็นใหญ่คือระบบหนึ่งของอำนาจ เป็นต้น เพื่อทำให้เห็นว่าความรู้คืออำนาจแห่ง

ความไม่เท่าเทียมและทำให้สังคมเห็นว่ามี การแบ่งชนชั้นหลาย ๆ ชั้นซ้อนกันอยู่ ซึ่งส่งผลต่อการให้ความหมายทางความยุติธรรมในสังคม

3.4 ความซับซ้อนของสังคม (Complexity) ความซับซ้อนของความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการจัดหมวดหมู่สมาชิกในสังคมเป็นกลุ่มต่างๆ ผ่านการใช้อำนาจของรัฐหรือกฎระเบียบของสังคมทำให้เห็นถึงความ

ไม่เท่าเทียมทางสังคมของหมวดหมู่ต่างๆ อย่างชัดเจนและทับซ้อนกันเป็นลำดับชั้น เช่น คนที่มีฐานะร่ำรวยย่อมมีสิทธิในการเข้าถึงการรักษาพยาบาลที่ดีและมีคุณภาพมากกว่าคนยากจน เป็นต้น

ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการเปรียบเทียบและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและญี่ปุ่นตามแนวคิดความไม่เท่าเทียม/ จุดทับซ้อน โดยแสดงในตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 ตารางเปรียบเทียบและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและญี่ปุ่นตามแนวคิดความไม่เท่าเทียม/ จุดทับซ้อน

ประเด็นเปรียบเทียบ		ไทย	ญี่ปุ่น
แนวคิดความไม่เท่าเทียม/ จุดทับซ้อน	1. จุดทับซ้อนของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ	ไทยมีบริบททางการเมืองและสังคมในลักษณะการปกครองแบบรัฐดั้งเดิม ผู้ปกครองมีอำนาจและสิทธิต่างๆ สูงกว่าผู้ใต้ปกครองมาก ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงทรัพยากรและโอกาสต่าง ๆ ของประชาชนมีสูงมากโดยวัดจากสถานะทางเศรษฐกิจ และการช่วยเหลือทางด้านสวัสดิการของรัฐค่อนข้างต่ำ	ญี่ปุ่นมีบริบททางการเมืองและสังคมในลักษณะการปกครองแบบรัฐสมัยใหม่ ผู้ปกครองมีอำนาจและสิทธิต่างๆ สูงกว่าผู้ใต้ปกครองเพียงเล็กน้อย ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงทรัพยากรและโอกาสต่างๆ ของประชาชนมีระยะห่างค่อนข้างน้อยมากโดยวัดจากสถานะทางเศรษฐกิจ และการช่วยเหลือทางด้านสวัสดิการของรัฐมีค่อนข้างสูง
	2. ความสัมพันธ์	สังคมไทยมีลักษณะกลุ่มสังคมรวมตัวกันแบบหลวมๆ กลุ่มผลประโยชน์มีบ้างแต่ไม่ชัดเจน มีการจัดหมวดหมู่ด้วยเกณฑ์ต่างๆ โดยภาครัฐที่ชัดเจน มีความไม่เท่าเทียมในการจัดกลุ่มที่เห็นได้ชัดและการออกนโยบายต่างๆ ของรัฐไม่กระจายตัวและเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากเท่าใดนัก	สังคมญี่ปุ่นมีลักษณะกลุ่มสังคมรวมตัวกันแบบกลุ่มที่ชัดเจน กลุ่มผลประโยชน์มีชัดเจนและจำนวนมาก มีการจัดหมวดหมู่ด้วยเกณฑ์ต่างๆ โดยภาครัฐที่ชัดเจน ความไม่เท่าเทียมเห็นได้ไม่ค่อยชัดเจนมากนัก การออกนโยบายต่างๆ ของรัฐกระจายตัวและเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากกว่าไทย

ประเด็นเปรียบเทียบ		ไทย	ญี่ปุ่น
แนวคิดความไม่เท่าเทียม/ จุดทับซ้อน	3. การผลิตความรู้ตั้งต้น	สังคมไทยมีความรู้ตั้งต้นที่แสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียม โดยมองว่ารัฐต้องอยู่เหนือประชาชนเสมอ สังคมชายเป็นใหญ่ การกีดกันทางชาติพันธุ์ และมีลักษณะความรู้แบบรัฐตั้งเดิม	สังคมญี่ปุ่นมีความรู้ตั้งต้นที่แสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียม โดยมองว่ารัฐต้องอยู่เหนือประชาชนเสมอ แต่ก็ถือว่าลดลงเป็นอย่างมากในปัจจุบัน สังคมชายเป็นใหญ่ และการเปิดกว้างความหลากหลายทางเพศยังคงค่อนข้างน้อย
	4. ความซับซ้อนของสังคม	สังคมไทยมีโครงสร้างทางสังคมชัดเจน ซับซ้อน มีความเหลื่อมล้ำจากสภาพทางเศรษฐกิจ แต่มีการเปิดกว้างทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย พร้อมเรียนรู้และรับวัฒนธรรมจากต่างชาติได้ง่าย	สังคมญี่ปุ่นมีโครงสร้างทางสังคมชัดเจน ซับซ้อน มีความเหลื่อมล้ำไม่สูงมากนักจากสถานภาพทางเศรษฐกิจ ไม่ค่อยเปิดกว้างทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย จะเรียนรู้จากต่างชาติในเชิงเทคโนโลยีมากกว่าด้านวัฒนธรรม

หมายเหตุ สร้างโดยคณะผู้วิจัย

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยพบว่า ไทยและญี่ปุ่นนั้นมิระบอบการปกครองแบบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ (Constitutional monarchy) และมีสถาบันทางการเมืองที่คล้ายคลึงกันพอสมควร ไม่ว่าจะเป็นสถาบันกษัตริย์ที่เป็นประมุขของรัฐ โดยแบ่งอำนาจเป็นสามฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายนิติบัญญัติใช้ระบบรัฐสภาแบบสองสภา (Bicameralism) ฝ่ายบริหารคือนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี และฝ่ายยุติธรรมที่ดำเนินการด้วยระบบศาลยุติธรรม การได้มาซึ่งผู้แทนของประชาชน (สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร) ใช้ระบบเลือกตั้งแบบสัดส่วนที่มีสมาชิกแบบผสม ระบบการแบ่งลำดับชั้นการปกครองในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นก็มีความคล้ายคลึงกันถึงแม้ว่าต่อมาญี่ปุ่นยกเลิกและโอนย้ายส่วนภูมิภาค

ไปอยู่กับส่วนท้องถิ่นเกือบทั้งหมดแล้วก็ตาม แต่ข้อแตกต่างในมิติทางการเมืองที่สำคัญคือญี่ปุ่นมีรัฐธรรมนูญที่เป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐเพียง 2 ฉบับ ซึ่งฉบับปัจจุบันประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2489 (ค.ศ. 1946) (อายุ 75 ปี) ในส่วนไทยนั้นมีการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญเนื่องจากเกิดการรัฐประหารบ่อยครั้ง ฉบับปัจจุบันประกาศใช้เมื่อปี พ.ศ. 2560 (ค.ศ. 2017) เป็นฉบับที่ 20 ซึ่งอายุโดยเฉลี่ยของรัฐธรรมนูญไทยจะอยู่ที่ 4.5 ปีต่อฉบับ (คำนวณจาก พ.ศ. 2475-2565) แสดงว่าไทยมีเสถียรภาพทางการเมืองค่อนข้างต่ำ การเปลี่ยนแปลงกติกาสูงสุดบ่อยครั้งย่อมไม่ส่งผลดีต่อการมีพื้นที่แสดงความคิดของประชาชน (Leemann and Stademann-Steffen, 2022, pp. 93-121) และการพัฒนาสู่การประชาธิปไตย

ญี่ปุ่นมีความแตกต่างจากประเทศไทยมาก ในด้านการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ญี่ปุ่นกลายเป็นสังคมอุตสาหกรรมและวัฒนธรรมแบบกลุ่มสอดรับกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ปัจจัยทางประวัติศาสตร์ที่ญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่ 2 และได้รับการจัดระเบียบรัฐใหม่โดยสหรัฐอเมริกา ทำให้มีนโยบายมุ่งเน้นอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีเพื่อกอบกู้สถานะทางเศรษฐกิจที่ย่ำแย่ช่วงหลังสงคราม อีกทั้งการลดงบประมาณทางการทหารทำให้สามารถมุ่งเป้าทางด้านเศรษฐกิจอย่างเต็มที่ ประกอบกับการเมืองที่มีเสถียรภาพเพราะไม่มีการรัฐประหารและมีรัฐบาลที่มีเสียงข้างมากเพียงพรรคเดียว ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้ญี่ปุ่นมีพัฒนาการทางการเมืองและความเป็นประชาธิปไตยเข้มแข็งขึ้นตามลำดับ แต่สังคมไทยนั้นยังเป็นสังคมกึ่งเกษตรกรรมกึ่งอุตสาหกรรม เมื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจล่าช้าและไม่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่รวดเร็วและเกิดขึ้นจากปัจจัยภายนอกประเทศ ประกอบกับอำนาจของรัฐถูกเปลี่ยนมือบ่อยจากการรัฐประหารและความไร้เสถียรภาพผลให้การพัฒนาทางการเมืองเปลี่ยนแปลงได้ช้าหรือเปลี่ยนแปลงได้ยาก

ในด้านความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ปัจจุบันรัฐบาลญี่ปุ่นมีระยะความห่างของการถือครองอำนาจแก่ประชาชนน้อยลงและผันตนเองมาเป็นผู้ให้บริการสาธารณะอย่างเต็มรูปแบบ ประชาชนคือผู้รับบริการเปรียบเสมือนดังลูกค้าตามกลไกแนวคิดการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนสัมพันธ์ภาพระหว่างรัฐและประชาชน ดังนั้น การจัดกลุ่มตามเกณฑ์ทางสังคมของญี่ปุ่นจึง

ต้องคำนึงถึงความเท่าเทียมเป็นหลัก เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและสร้างโอกาสให้กับประชาชนได้มีสิทธิเข้าถึงสวัสดิการของรัฐและการมีส่วนร่วมทางการเมือง แตกต่างจากไทยที่ยังคงเป็นสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำสูงมาก สัมพันธภาพระหว่างรัฐกับประชาชนมีระยะความห่างค่อนข้างสูงมากโดยที่รัฐบาลยังไม่ตระหนักถึงการเปลี่ยนลักษณะตนเองจากการเป็นผู้ปกครองไปสู่การเป็นผู้ให้บริการสาธารณะ ซึ่งส่งผลให้ประชาชนรู้สึกไม่ไว้วางใจและไม่เชื่อมั่นต่อการดำเนินการจัดให้บริการสาธารณะและการตัดสินใจเชิงนโยบายของรัฐตามด้วย ความไม่เชื่อใจของประชาชนยิ่งทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองและการตื่นตัวทางการเมืองน้อยลงตามไปด้วย

โดยสรุป โครงสร้างทางการเมืองของไทยและญี่ปุ่นไม่ค่อยมีความแตกต่างกันมากนักแต่ความแตกต่างสำคัญคือเสถียรภาพทางการเมืองและการบังคับใช้กติกาสถิติสูงสุดของรัฐที่ญี่ปุ่นเข้มแข็งกว่ามาก ในด้านเศรษฐกิจ ญี่ปุ่นมีความก้าวหน้ามากกว่าอันเนื่องมาจากการกำหนดนโยบายเพื่อสร้างเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อบูรณะฟื้นฟูเศรษฐกิจหลังจากการพ่ายแพ้สงครามโลก นโยบายชาตินิยมส่งผลให้ประชาชนเรียนรู้และตื่นตัวในการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่าง แต่ประเทศไทยนั้นยังมุ่งเน้นการดำเนินการแบบเศรษฐกิจแบบกึ่งเกษตรกรรมกึ่งอุตสาหกรรมเป็นหลัก ซึ่งมาจากรากฐานทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่เป็นสังคมเกษตรและภาครัฐเข้ามามีบทบาทมากในการดำรงชีวิตของประชาชน มีความไม่เท่าเทียมในการจัดกลุ่มที่เห็นได้ชัดและการออกนโยบายต่างๆ ของ

รัฐไม่กระจายตัวและไม่มีช่องทางให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้ไม่เกิดการตื่นตัวหรือถูกกระตุ้นให้มีส่วนร่วมทางการเมือง ส่งผลให้บทบาทของรัฐยังมีความเข้มแข็งสูงกว่าประชาชนมากและทำให้สังคมเกิดความเหลื่อมล้ำสูงอย่างมีนัยสำคัญจากการกระทำต่างๆ ของภาครัฐ แม้ว่าในระยะหลังประชาชนเริ่มตื่นตัวทางการเมืองและมีส่วนร่วมการเมืองมากขึ้น แต่ก็ยังไม่มากเพียงพอที่จะเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและวัฒนธรรมทางสังคมที่จะนำไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยและลดความเหลื่อมล้ำลงได้มากนัก ข้อระวังสำคัญคืออย่าให้การเปลี่ยนผ่านสู่ความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น กลายเป็นวาทกรรมจากประชาธิปไตยไปสู่เผด็จการแบบที่บางประเทศเจอ (เช่น ฮองกง โปรดดู Wong, 2015, pp. 92-106)

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

การวิจัยนี้ เป็นการแสดงความเป็นไปได้ในการประสานแนวคิด การพัฒนาทางการเมือง ความเป็นประชาธิปไตย และความไม่เท่าเทียม/จุดทับซ้อน เพื่อประยุกต์ในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นฐานของบริบททางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของไทยและญี่ปุ่นที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเมืองสู่ความเป็นประชาธิปไตย โดยเน้นรากฐานทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของสังคม อันจะนำไปสู่การขยายผลการศึกษากฎนิศึกษาอื่นๆ ในเชิงเปรียบเทียบเพื่อแสวงหาองค์ความรู้หรือวิธีการพัฒนาสังคมต่อไปได้ในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป การวิจัยนี้ใช้เพียง 3 แนวคิด ได้แก่ ซึ่งการวิจัยครั้งถัดไปอาจจะเพิ่มเติมแนวคิดหรือประเด็นต่างๆ ให้มีความเฉพาะมากยิ่งขึ้น เช่น การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสถาบันทางเศรษฐกิจ โครงสร้างทางการเมือง รวมถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมของสังคม เป็นต้น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

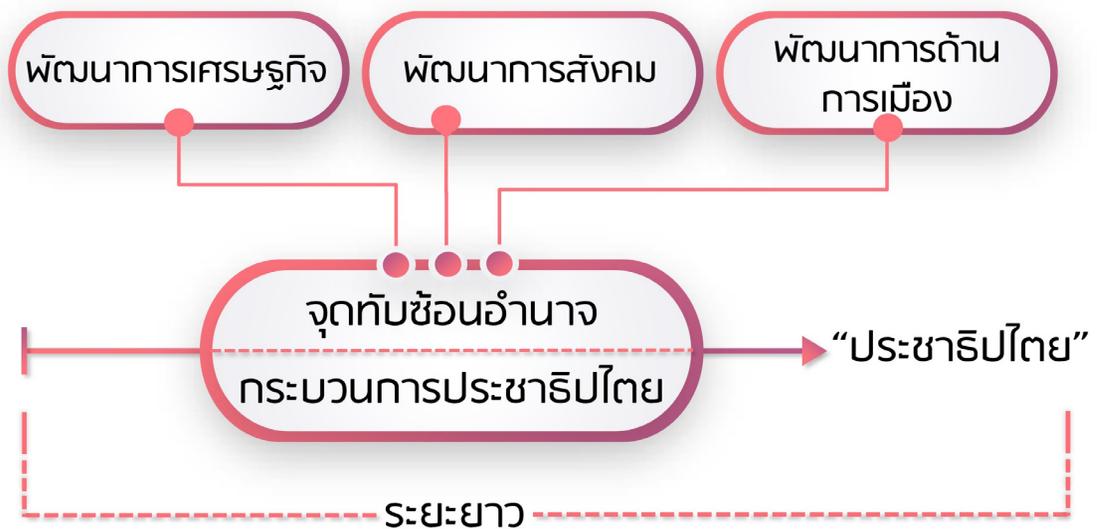
การศึกษานี้ค้นพบว่าการพัฒนาทางการเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจ และการพัฒนาสังคม เป็นสิ่งที่ต้องเดินควบคู่ไปด้วยกันโดยไม่สามารถแยกขาดจากกันได้ โดยการพัฒนาทางเศรษฐกิจนั้น เชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงในความเชื่อและแรงจูงใจของมนุษย์ (Inglehart and Welzel, 2009, p. 38) ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยก็เป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้บทบาทของประชาชนภายในสังคมมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น ซึ่งแนวคิดความไม่เท่าเทียม/ จุดทับซ้อนคือการศึกษถึงความสัมพันธ์ของอำนาจระหว่างตัวแสดงต่างๆ ในสังคม และการใช้อำนาจนั้นจัดหมวดหมู่สมาชิกในสังคมให้มีการแบ่งเป็นลำดับชั้นตามโครงสร้างทางสังคม คือการเปลี่ยนวาทกรรมความเหลื่อมล้ำทางสังคมไปสู่การศึกษาในมิติอื่นๆ ที่กว้างขวางมากยิ่งขึ้น เพื่อชักชวนให้สังคมต้องกลับมาตระหนักและรับรู้ถึงปัญหาเหล่านี้เพื่อหาทางแก้ไขโดยมุ่งหวังที่จะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในสังคม

แม้ว่าแนวคิดต่างๆ ข้างต้นอาจไม่นำไปสู่ประชาธิปไตยโดยเวลาอันสั้น แต่ในระยะยาว การ

พัฒนาทางการเมืองจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งทำให้ความเป็นประชาธิปไตยมีขึ้นได้ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น เพราะประชาชนคือตัวแสดงทางการเมืองที่สำคัญเป็นอย่างมากใน

การขับเคลื่อนสังคมเพื่อให้ตระหนักรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากความไม่เท่าเทียมที่แฝงอยู่ในโครงสร้างสังคม และชักชวนให้ทุกคนร่วมมือกันในการแก้ไขเพื่อมุ่งหวังให้สังคมนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้นต่อไป

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

Boix, C. and Stokes, S. C. (2013). *Overview of Comparative Politics*. Oxford Handbook Online. Retrieved from <https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199604456.001.0001/oxfordhb-9780199604456-e-027>

Boix, C. and Stokes, S. C. (Eds.). (2007). *The Oxford Handbook of Comparative Politics*. New York: Oxford University Press.

Collins, P. H. (2020). *Intersectionality as Critical Social Theory*. In *The Cambridge Handbook of Social Theory* (Kivisto, P., Ed.). Cambridge: Cambridge University Press.

Inglehart, R. and Welzel, C. (2009). How Development Leads to Democracy: What We Know About Modernization. *Foreign Affairs*, 88(2), 34-48.

- Kaufman, R. R. (2009). Inequality and Redistribution: Some Continuing Puzzles. *Political Science and Politics*, 42(4), 657-660.
- Kohli, A. (2004). *State-directed Development: Political Power and Industrialization in the Global Periphery*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Leemann, L. and Stadelmann-Steffen, I. (2022). Satisfaction With Democracy: When Government by the People Brings Electoral Losers and Winners Together. *Comparative Political Studies*, 55(1), 93-121.
- May, V. M. (2014). Speaking into the Void? Intersectionality Critiques and Epistemic Backlash. *Hypatia*, 29(1), 94-112.
- Pye, L. W. (1965). The Concept of Political Development. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 358, 1-13.
- Schmitter, P. C. and Karl, T. L. (1991). What Democracy Is... and Is Not. *Journal of Democracy*, 2(3), 75-88.
- Schumpeter, J. A. (1943). *Capitalism, Socialism, and Democracy*. London: George Allen and Unwin.
- Stuhr, J. J. (Ed.). (2000). *Pragmatism and a Classical American Philosophy: Essential Readings and Interpretive Essays*. New York: Oxford University Press.
- Wiarda, H. J. (Ed.). (2002). *New Directions in Comparative Politics*. (3rd Ed.). New York: Routledge.
- Wong, M. Y. H. (2021). Democratization as Institutional Change: Hong Kong 1992-2015. *Asian Journal of Comparative Politics*, 6(1), 92-106.

